

การขยายตัวของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ภัทระ ลิ้มปิติระ

Ramkhamhaeng University

MFU Connexion, 5(1), pp. 37-52

27/6/2016

การขยายตัวของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ The Enlargement of Association of Southeast Asian Nations

ภัทระ ลิมปิติระ¹

บทคัดย่อ

ตามตราสารของอาเซียนได้ระบุเงื่อนไขของการรับรัฐสมาชิกใหม่เอาไว้ ซึ่งทำให้อาเซียนสามารถขยายตัวจากชาติสมาชิกก่อตั้ง 5 รัฐ กลายมาเป็น 10 รัฐ ในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม โอกาสก็ยังคงเปิดอยู่แม้จะยังไม่เคยถูกใช้ก็ตาม สำหรับรัฐที่จะมีสิทธิเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกภายใต้กฎบัตรอาเซียน และติมอร์-เลสเตก็เป็นผู้สมัครที่น่าจะมีความหวังที่สุด

คำสำคัญ: อาเซียน / การขยายตัว / การรับสมาชิก

Abstract

In accordance with ASEAN instruments stated the condition for admission the new state membership. Therefore it would allow ASEAN enlarged itself from 5 founding members to 10 memberships at the present. However there is a door that still never been opened for the prospective membership under the ASEAN Charter and the most promising candidate would be Timor-Leste.

Keywords: ASEAN / Enlargement / Admission of Membership

¹ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, อีเมลล์ Patthara@ru.ac.th

1. บทนำ

นับตั้งแต่สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations) หรือที่เรียกว่าอาเซียน (ASEAN) ก่อตั้งด้วยรัฐสมาชิกจำนวน 5 รัฐ ที่ได้ร่วมลงนามในปฏิญญากรุงเทพ พ.ศ. 2510 (Bangkok Declaration 1967)² นั้น ปัจจุบันรัฐสมาชิกอาเซียนได้เพิ่มขึ้นเป็น 10 รัฐ โดยรัฐสมาชิกล่าสุดที่เข้าร่วมกับอาเซียน คือ กัมพูชา ในปี พ.ศ. 2542 อันเป็นการทำให้อาเซียนเป็นองค์กรระหว่างประเทศระดับอนุภูมิภาคมีความหลากหลายทางการเมือง³ ส่วนการรับปาปัวนิวกินีและติมอร์-เลสเตเข้าเป็นรัฐสมาชิกกำลังอยู่ในระหว่างขั้นตอนเจรจา โดยรัฐทั้งสองซึ่งมีสถานะเป็นผู้สังเกตการณ์ในอาเซียนในปัจจุบัน

2. การขยายตัวของอาเซียนภายใต้ปฏิญญากรุงเทพ

ท่ามกลางการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยจึงได้พยายามที่จะต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศระดับอนุภูมิภาคขึ้น โดย ดร.ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในสมัยรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ได้เชิญผู้แทนจาก 5 ประเทศ ได้แก่ อาดำม มาลิก (Adam Malik) รัฐมนตรีต่างประเทศอินโดนีเซีย นาร์ซิโซ รามอส (Narciso Ramos) รัฐมนตรีต่างประเทศฟิลิปปินส์ ตูล อับดุล ราซัค (Tun Abdul Rasak) รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีกลาโหม และรัฐมนตรีพัฒนาชนบท มาเลเซีย และเอส. ราจารัตนัม (S. Rajaratnam) รัฐมนตรีต่างประเทศสิงคโปร์ มาร่วมประชุมก่อตั้งอาเซียน ที่บ้านพักแหลมแท่น ชายหาดบางแสน และกลับมาประชุมที่กรุงเทพมหานครกันต่อ ซึ่งในที่ประชุมนั่นเอง ตูล อับดุล ราซัค ได้รับปากกับ

² 6 ILM 1233 (1967).

³ Rüländ, J., ASEAN and the Asian crisis: Theoretical implications and practical consequences for Southeast Asian regionalism, (2000) *The Pacific Review*, vol. 13, no.3, pp. 421-451.

นายกรัฐมนตรีของซีลอน (Ceylon) ซึ่งคือประเทศศรีลังกาในปัจจุบัน จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกก่อตั้งอาเซียน แม้ว่าจะเป็นที่ตื่นตกใจ แต่ทว่าที่ประชุมในขณะนั้นก็ยินดีที่จะต้อนรับให้ศรีลังกาเป็นรัฐสมาชิกก่อตั้ง โดยแจ้งไปยังสถานทูตศรีลังกาในไทยให้สมัครเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกอาเซียนเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็ไม่ได้ได้รับการการแจ้งกลับมาจากรัฐบาลศรีลังกา⁴ จนในที่สุด รัฐสมาชิกก่อตั้งทั้ง 5 รัฐ จึงร่วมกันลงนามในปฏิญญากรุงเทพฯ ที่พระราชวังสราญรมย์ เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 อันเป็นการก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเป็นทางการขึ้นมา

ตามข้อ 4 ของปฏิญญากรุงเทพฯ ได้กำหนดหลักการรับรัฐสมาชิกเอาไว้ดังนี้

“สมาคมจะเปิดให้รัฐทั้งหมดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งยอมรับจุดหมายหลักการ และความมุ่งประสงค์ดังกล่าวเข้าร่วมด้วย”

อาเซียนไม่มีเกณฑ์สมาชิกภาพที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของรัฐบาล ระบบและทิศทางของอุดมการณ์ นโยบายเศรษฐกิจหรือระดับการพัฒนา เนื่องจากปฏิญญากรุงเทพฯ ได้วางเงื่อนไขสมาชิกภาพใด นอกเหนือไปจากว่าประเทศนั้นจะต้องตั้งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และหลักความสัมพันธ์ระหว่างรัฐทั่วไป หากมีเกณฑ์อื่นมากำหนดสมาชิกภาพแล้ว อาเซียนจะไม่อาจเกิดขึ้นได้เลยในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทำให้องค์การดังกล่าวมีความหลากหลาย

⁴ Severino, C. R., *Southeast Asia in Search of an ASEAN Community*, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006), pp. 45-47; Nathan, S. R., *An Unexpected Journey: Path to the Presidency*, (Singapore: Didier Millet, Csi, 2011), pp. 342-352, at 350-351; Waha, C. K., (1997) ASEAN: The long road to “One Southeast Asia”, *Asian Journal of Political Science*, vol. 5, no. 1, pp. 1-19.

2.1 บรูไน

ในการประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอาเซียน ในปี พ.ศ. 2524 บรูไนได้รับเชิญให้เข้ามาสังเกตการณ์ในอาเซียน โดยผู้แทนของบรูไน คือ เจ้าชาย โมฮามเหม็ด โบลเกียห์ (Prince Mohammed Bolkiah) ได้คาดหวังว่าจะได้รับการตอบรับให้เข้าร่วมเป็นรัฐสมาชิกเมื่อบรูไนได้รับเอกราชอย่างเต็มตัว⁵ โดยได้รับการสนับสนุนจากมาเลเซียและสิงคโปร์ในการช่วยอบรมเจ้าหน้าที่รัฐ ไทยก็ประกาศให้การสนับสนุนด้วยเช่นกัน⁶ จนกระทั่งบรูไนประกาศเอกราชเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2527⁷ บรูไนจึงได้เข้าร่วมเป็นรัฐสมาชิกที่หก เมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2527⁸ พร้อมกับประกาศรับตราสารทุกฉบับที่ผ่านมาจากอาเซียน⁹ จึงเป็นกระบวนการเข้าร่วมเป็นรัฐสมาชิกอาเซียนที่ไร้ปัญหาใดๆ

2.2 เวียดนาม

หลังจากเวียดนามได้รับเอกราชและกลายเป็นสาธารณรัฐสังคมนิยม เวียดนามก็มีความปรารถนาที่จะสมัครเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกของอาเซียน แต่ทว่าด้วยสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศในขณะนั้นที่สร้างระยะห่างระหว่างเวียดนามกับอาเซียน จนไม่เอื้ออำนวยให้กับอาเซียนในการต้อนรับเวียดนามให้เข้ามาเป็นรัฐ

⁵ Weatherbee, D. E., (1983) Brunei: The ASEAN Connection, *Asian Survey*, vol. 23, no. 6, pp. 723-735, at 723.

⁶ Ibid.

⁷ See, Treaty of Cooperation and Friendship between Britain and Brunei 1979; Anglo-Brunei Treaty of Friendship and Cooperation 1979.

⁸ Sidhu, J. S., *Historical Dictionary of Brunei Darussalam*, 2nd edition, (Maryland: Scarecrow Press, 2009), pp. 27-28.

⁹ ASEAN Secretariat, *Declaration of the Admission of Brunei Darussalam into ASEAN*, *ASEAN Documents Series 1967-1988*, 3rd edition, (Jakarta: ASEAN Secretariat, 1988), p. 45.

สมาชิก¹⁰ ไม่ว่าจะจะเป็นข้อขัดแย้งภายในภูมิภาคในกรณีปัญหาการเมืองภายในกัมพูชา สงครามเย็น จนกระทั่งการปฏิรูปเศรษฐกิจครั้งประวัติศาสตร์ของเวียดนามเกิดขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2529 โดยใช้ชื่อเรียกว่า ดอยเหม่ย (Doi Moi)¹¹ และในการในการประชุม แห่งชาติของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเวียดนาม ครั้งที่ 6 (6th National Congress of the Communist Party of Vietnam) ได้ประกาศนโยบายให้สร้างมิตรเพิ่มขึ้นและ ลดศัตรูให้น้อยลง (More friends and fewer enemies) เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์กับ ประเทศต่างๆ โดยสันติ¹² ประกอบกับการที่สหภาพโซเวียต (The Union of Soviet Socialist Republics: USSR) ล่มสลาย เวียดนามจึงประสบปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เพราะมูลค่าการค้าขายกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ มาจากสภาเพื่อความช่วยเหลือ ทางเศรษฐกิจร่วมกัน (Council for Mutual Economic Assistance: COMECON)¹³ รวมไปถึงขาดการสนับสนุนทางการเงินและการทหารจากสหภาพโซเวียต

¹⁰ Tuan, H. A., (1993, December) Why Hasn't Vietnam Gained ASEAN Membership?, *Contemporary Southeast Asia*, vol. 15, no. 3, pp. 280-291.

¹¹ Hoang, V. Q., Nhue, D. V., van Houtte, D. & Dung, T. T., (2011) The entrepreneurial facets as precursor to Vietnam's economic renovation in 1986, *The IUP Journal of Entrepreneurship Development*, vol. 8, no. 4, pp. 6-47.

¹² Vietnam Communist Party (VCP), *The 6th National Congress Documents*, (Hanoi: Truth Publishing House, 1987), p. 81.

¹³ สหภาพโซเวียตภายใต้การนำของโจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) ได้หวาดระแวง แผนการมาร์แชลล์ (Marshall Plan) โดยมองว่าเป็นแผนการร้ายของสหรัฐอเมริกาที่จะขยายอิทธิพล และเผยแพร่ลัทธิระบอบประชาธิปไตยและเศรษฐกิจทุนนิยมเข้าสู่ยุโรปตะวันออก จึงทำการบีบบังคับ ประเทศบริวารในยุโรปตะวันออกให้ปฏิเสธแผนการดังกล่าวและได้เสนอแผนการโมโลตอฟ (Molotov Plan) ในการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางเศรษฐกิจของคอมมิวนิสต์ขึ้นมาแทนเพื่อเป็นการโต้ตอบ แผนการมาร์แชลล์ พร้อมก่อตั้งสภาเพื่อความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจร่วมกันหรือโคมิคอน (Council for Mutual Economic Assistance) เพื่อเป็นการคานอำนาจจากองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development: OECD).

แต่การเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกอาเซียน ทำให้เวียดนามต้องพบกับการเปลี่ยนแปลง เนื่องมาจากอาเซียนได้บรรลุข้อตกลงแม่บทว่าด้วยการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจของอาเซียน (Framework Agreement on Enhancing ASEAN Economic Cooperation) ที่ใช้เป็นกรอบการดำเนินการความร่วมมือทางเศรษฐกิจด้านต่างๆ และความตกลงว่าด้วยอัตราภาษีพิเศษที่เท่ากันสำหรับเขตการค้าเสรีอาเซียน (Agreement on the Common Effective Preferential Tariff [CEPT] Scheme for the ASEAN Free Trade Area [AFTA]) ที่ใช้เป็นกลไกในการดำเนินงานเขตการค้าเสรีอาเซียน ซึ่งเวียดนามได้ภาคยานุวัติความตกลงทั้งสองดังกล่าวและตกลงตารางเข้าผูกพันในการเข้าร่วมเขตการค้าเสรีอาเซียน

สาเหตุประการสำคัญของเวียดนามในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียน เนื่องจากต้องการให้อาเซียนเป็นตลาดสำหรับสินค้าและเทคโนโลยี จึงทำให้เวียดนามไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากแสวงหาสันติภาพและร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน มิใช่เป็นการต้องการเข้าร่วมอาเซียนเพื่อใช้คานอำนาจกับจีนแต่ประการใด อีกทั้งเมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลายก็ทำให้เวียดนามเป็นอิสระและไม่มีพันธมิตรในคราวเดียวกัน การเข้าร่วมกับอาเซียนจึงเป็นการทำให้เวียดนามกลับคืนสู่ถิ่นเดิมของตน¹⁴

ด้วยความพร้อมของเวียดนามในการเข้าร่วมเป็นรัฐสมาชิกของอาเซียน¹⁵ ทำให้เวียดนามได้รับการตอบรับเข้าเป็นรัฐสมาชิกที่เจ็ดของอาเซียนในวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2538¹⁶

¹⁴ Severino, C. R., *Southeast Asia in search of an ASEAN community*, (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2006), p. 54.

¹⁵ Tuan, H. A., (1994, December) Vietnam's Membership in ASEAN: Economic, Political and Security Implications, *Contemporary Southeast Asia*, vol. 16, no. 3, pp. 259-273.

¹⁶ ASEAN Secretariat, (2014) Vietnam in ASEAN: Toward Cooperation for Mutual Benefits, ASEAN Secretariat, [Online], Available: <http://www.asean.org/communities/asean-economic-community/Item/vietnam-in-asean-toward-cooperation-for-mutual-benefits>, [14 Feb. 2015].

2.3 ลาวและพม่า

หลังจากการที่อาเซียนรับเวียดนามเข้ามาเป็นรัฐสมาชิก ก็เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับอาเซียนเองในการรับลาว พม่า และกัมพูชา เข้ามาเป็นรัฐสมาชิกด้วยเช่นกัน ดาโต๊ะ อาจิต ซิงห์ (Dato Ajit Singh) ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการอาเซียนอยู่ในขณะนั้น¹⁷ ได้เดินทางเยี่ยมเยือนพม่าในปี พ.ศ. 2537 และกัมพูชา ปี พ.ศ. 2539 และตามมาด้วยแถลงการณ์จากที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนที่จะเร่งรัดให้อาเซียนมีรัฐสมาชิกให้ครบ 10 โดยเร็ว¹⁸

ลาวเป็นผู้สังเกตการณ์อาเซียนที่การประชุมรัฐมนตรีอาเซียน (ASEAN Ministerial Meetings: AMM) ครั้งที่ 25 ที่จัดขึ้นในกรุงมะนิลา ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2535 ที่การประชุมรัฐมนตรีอาเซียน ครั้งที่ 28 ในบันดาร์เสรีเบกาวัน รัฐมนตรีต่างประเทศลาวกล่าวว่า เขาปรารถนาจะเห็นลาวเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนใน พ.ศ. 2540 ความปรารถนาดังกล่าวแสดงในจดหมายขอเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของลาว ลงวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2539

กัมพูชาได้รับสถานะผู้สังเกตการณ์ที่การประชุมรัฐมนตรีอาเซียน ครั้งที่ 28 ที่จัดขึ้นในบันดาร์เสรีเบกาวัน ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2538 รัฐมนตรีต่างประเทศกัมพูชายื่นคำขอเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนในจดหมายลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2539 เช่นเดียวกับลาว กัมพูชาปรารถนาจะเข้าร่วมกับอาเซียนใน พ.ศ. 2540

รัฐมนตรีต่างประเทศพม่าเข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีอาเซียน ครั้งที่ 28 จัดขึ้นในบันดาร์เสรีเบกาวัน ในฐานะแขกของรัฐเจ้าภาพ เข้าร่วมการประชุมรัฐมนตรีอาเซียน ครั้งที่ 27 จัดขึ้นในกรุงเทพฯ นคร ในฐานะเดียวกัน ระหว่างการประชุมรัฐมนตรีอาเซียน ครั้งที่ 28 พม่าเข้าเป็นภาคีสถิตสัญญาไมตรีและความร่วมมือใน

¹⁷ เป็นเลขาธิการชาวมาเลเซีย ซึ่งดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2536 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2540.

¹⁸ See, 1st ASEAN Informal Summit, Jakarta, Indonesia, 30 November 1996, para. 6.

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: TAC) และยื่นคำขอสถานะผู้สังเกตการณ์อาเซียน ประมุขรัฐบาลพม่า พร้อมด้วยประมุขแห่งรัฐบาลลาวและกัมพูชา เข้าร่วมประชุมกับประมุขรัฐบาลอาเซียนระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ห้า จัดขึ้นในกรุงเทพมหานคร วันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2538 เขาแสดงความหวังว่า พม่าจะได้รับสถานะผู้สังเกตการณ์อาเซียนในการประชุมรัฐมนตรีอาเซียน ครั้งที่ถัดไป คือครั้งที่ 29 ที่จัดขึ้นในอินโดนีเซีย ใน พ.ศ. 2539

แต่ทว่ากัมพูชาเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ การเข้าร่วมเป็นรัฐสมาชิกของอาเซียนจึงถูกเลื่อนออกไป ส่วนการรับลาวและพม่าให้เป็นรัฐสมาชิกดำเนินการตามแผน ส่งผลให้คณะกรรมการความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Committee) ก่อตั้งคณะทำงานว่าด้วยสมาชิกภาพของกัมพูชาและลาว (Working Group on the Membership of Cambodia and Laos) เพื่อพิจารณาประเด็นทั้งหมดภายใต้ขอบเขตของคณะกรรมการความมั่นคงอาเซียนที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการสำหรับและของสมาชิกที่คาดหวังทั้งสองประเทศในการเข้าร่วมกับอาเซียน วันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2539 คณะทำงานจัดการประชุมกับเลขาธิการของกรมอาเซียนลาวในกรุงจकार์ตา

ที่การประชุมรัฐมนตรีอาเซียน ครั้งที่ 29 พม่าได้รับสถานะผู้สังเกตการณ์ในอาเซียน รัฐมนตรีต่างประเทศพม่าได้ปรึกษากับอาเซียนและเข้าร่วมการประชุมความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกเป็นครั้งแรก วันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2539 รัฐมนตรีต่างประเทศพม่ายื่นคำขอเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของพม่า

จนในที่สุด ลาวและพม่าได้เข้ามาเป็นรัฐสมาชิกที่แปดและเก้าของอาเซียนในวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2540

2.4 กัมพูชา

ก่อนที่อาเซียนจะเปิดให้รับกัมพูชาเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกนั้น ก็พบว่ากัมพูชาเกิดปัญหาความไม่สงบจากการเมืองภายในประเทศที่ยังไม่สงบ และมีเหตุการณ์ความขัดแย้งอย่างรุนแรง แม้ว่ากัมพูชาได้ประกาศเจตนารมณ์ที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนและยื่นใบสมัครเข้าเป็นสมาชิกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 แล้วนั้น ทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนต้องทบทวนปัญหาดังกล่าว และเลื่อนการรับกัมพูชาเข้าเป็นสมาชิกออกไป

กัมพูชามีปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นแรงกระตุ้นสำคัญให้เข้าร่วมอาเซียน¹⁹ ก่อให้เกิดการเร่งรัดการดำเนินการปฏิรูปและการปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศกัมพูชา จนท้ายที่สุดประเทศกัมพูชาได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนลำดับที่ 10 เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2542²⁰

3. การขยายตัวของอาเซียนภายใต้กฎบัตรอาเซียน

กฎบัตรอาเซียนข้อ 6 ได้วางหลักเกณฑ์การรับสมาชิกใหม่เอาไว้ ดังนี้

“1. กระบวนการในการสมัครและการรับสมาชิกของอาเซียนให้กำหนดโดยคณะมนตรีประสานงานอาเซียน

2. การรับสมาชิกให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ ต่อไปนี้

(ก) ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อันเป็นที่ยอมรับว่าอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(ข) การยอมรับโดยรัฐสมาชิกอาเซียนทั้งปวง

(ค) การตกลงที่จะผูกพันและเคารพกฎบัตรนี้ และ

¹⁹ สุริชัย หวันแก้ว, อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์, บรรณาธิการ, *อาเซียน: สิ่งท้าทายใหม่และการปรับตัว*, (กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548), 238-241.

²⁰ See, Statement by the Secretary-General of ASEAN Welcoming the Kingdom of Cambodia as the Tenth Member State of ASEAN 30 April 1999.

(ง) ความสามารถและความเต็มใจที่จะปฏิบัติพันธกรณีของสมาชิกภาพ

3. การรับสมาชิกให้ตัดสินโดยฉันท์ตามมติโดยที่ประชุมสุดยอดอาเซียนตามข้อเสนอแนะของคณะมนตรีประสานงานอาเซียน

4. รัฐผู้สมัครจะได้รับเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนเมื่อได้ลงนามภาคยานุวัติสารกฎบัตรนี้”

นอกเหนือจากคุณสมบัติภายใต้กฎบัตรอาเซียนดังกล่าวแล้ว รัฐที่จะสมัครเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกใหม่ของอาเซียนยังจะต้องมีสถานทูตตั้งอยู่ในนครป็นทุกรัฐสมาชิกอาเซียนอีกด้วย ซึ่งหลังจากที่อาเซียนได้มีการประกาศใช้กฎบัตรอาเซียนก็ยังไม่มีการรับสมาชิกเพิ่มเติมแต่อย่างใด

4. การรับรัฐสมาชิกในอนาคต

แม้ว่าปัจจุบันอาเซียนจะมีรัฐสมาชิกถึง 10 รัฐแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าอาเซียนจะหยุดขยายรับรัฐสมาชิกเพียงเท่านั้น เพราะในปัจจุบันก็ยังคงมีแนวคิดเรื่องการขยายตัวของอาเซียนปรากฏอยู่ โดยสามารถจำแนกออกมาได้ดังต่อไปนี้

4.1 ปาปัวนิวกินี

แม้ว่าปาปัวนิวกินีมีสถานะเป็นรัฐผู้สังเกตการณ์กลุ่มภูมิภาคอาเซียนนับแต่ พ.ศ. 2519 ก่อนหน้ารัฐสมาชิกอาเซียนที่มีได้เป็นสมาชิกก่อตั้งจะเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกเสียอีก

โดยระหว่างการประชุมรัฐมนตรีอาเซียนครั้งที่ 29 ซึ่งจัดขึ้นในกรุงจาการ์ตา ใน พ.ศ. 2539 นายคิวยอย จีเนีย (Kilroy Genia) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของปาปัวนิวกินี แสดงความปรารถนาของปาปัวนิวกินีในการเสริมสร้าง

ปฏิสัมพันธ์กับอาเซียน โดยเสนอว่าปาปัวนิวกินีจะขอเป็นสมาชิกประเภทสมทบถาวรของอาเซียน (Permanent associate membership)²¹

ต่อมา นายไมเคิล โซมาเร่ (Michael Somare) นายกรัฐมนตรีได้ประกาศระหว่างการเดินทางเยือนฟิลิปปินส์ใน พ.ศ. 2552 ว่า ประเทศของเขาพร้อมและสามารถเติมเต็มข้อกำหนดสมาชิกภาพในการรวมกลุ่มภูมิภาค²²

ข้อเท็จจริงที่ว่าปาปัวนิวกินีเป็นประเทศนอกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ได้รับสถานะผู้สังเกตการณ์ เพราะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ค่อนข้างขวางกั้นการสมัครเข้าเป็นสมาชิกอาเซียนของปาปัวนิวกินี แม้จะตั้งอยู่ไม่ห่างจากกรุงจาการ์ตา อันเป็นที่ตั้งของสำนักงานใหญ่อาเซียน มากไปกว่าตอนเหนือของพม่า แต่ในทางภูมิศาสตร์ ปาปัวนิวกินีมีใช้ส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือทวีปเอเชีย

เมื่อปาปัวนิวกินีได้รับสถานะผู้สังเกตการณ์เมื่อ พ.ศ. 2519 อาเซียนก็รับรองว่าปาปัวนิวกินีมีภูมิภาคการเมืองและเศรษฐกิจเดียวกับสมาชิกอาเซียน และเชื่อมโยงกันทางภูมิศาสตร์ เพราะปาปัวนิวกินีกินพื้นที่ครึ่งหนึ่งของเกาะนิวกินีขนาดใหญ่ ซึ่งอีกครึ่งหนึ่งของเกาะเป็นที่ตั้งของจังหวัดปาปัว และปาปัวตะวันตกของอินโดนีเซีย

แต่เหตุผลที่แท้จริงเป็นเพราะความไม่สงบของสถานการณ์การเมืองภายในประเทศและเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นประจำมากกว่าที่ยังคงทำให้อาเซียนยังคงยืนยัน และปฏิเสธปาปัวนิวกินีด้วยความสุภาพจวบจนปัจจุบัน

²¹ See, Opening Statement by H.E. Ambassador Leonard Louma Special Envoy of the Papua New Guinea Government.

²² GMA News Online, Papua New Guinea asks RP support for Asean membership bid, GMA News, [Online], Available: <http://www.gmanetwork.com/news/story/154860/news/nation/papua-new-guinea-asks-rp-support-for-asean-membership-bid> [14 Feb 2015].

ดังนั้น การที่จะทำให้ปาปัวนิวกินีสามารถสมัครเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกอาเซียน ได้จึงจำเป็นต้องมีเงื่อนไขที่จะต้องมีการแก้ไขกฎบัตรอาเซียนเสียก่อน

4.2 ทิมอร์-เลสเต

ติมอร์-เลสเตซึ่งได้รับเอกราชเมื่อ พ.ศ. 2545 นายกรัฐมนตรีแห่งติมอร์-เลสเต ได้วางแผนในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มอาเซียนอย่างเป็นทางการ อันเป็น ยุทธศาสตร์หนึ่งของประเทศในการเข้ามาเป็นสมาชิกของอาเซียน ซึ่งได้รับการ ตอบสนองอย่างดีจากพรรคการเมืองต่างๆ ภายในประเทศ และได้รับเชิญเข้าร่วมการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก (ASEAN Regional Forum) เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2548 ทำให้เป็นประเทศที่ 25 ที่เข้าร่วมการประชุมดังกล่าว ทิมอร์-เลสเตยังเข้าเป็นภาคีสถิติสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia: TAC) ในปี พ.ศ. 2550 อีกด้วย

เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2554 ทิมอร์-เลสเตได้ยื่นคำร้องขอเป็นสมาชิกอาเซียนอย่างเป็นทางการ และหลังจากมีการเลือกตั้ง รัฐบาลใหม่ของติมอร์-เลสเตก็ ยังคงยืนยันนโยบายการสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกอาเซียนเช่นเดิม

ในที่ประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียน (ASEAN Summit) เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2556 นายเล เลือง มิงห์ (Le Luong Minh) เลขาธิการอาเซียนก็ได้ระบุว่ารัฐสมาชิกอาเซียนทั้งหมดสนับสนุนติมอร์-เลสเตในการเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกใหม่ของอาเซียน และในเดือนกันยายน พ.ศ. 2556 มีการตั้งคณะทำงานคณะมนตรีประสานงานของอาเซียน (ASEAN's Coordinating Council Working Group) ประเมินติมอร์-เลสเตในการเข้ามาเป็นสมาชิก แต่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาสิ้นสุดการทำงานเอาไว้

ถึงกระนั้น ทิมอร์-เลสเตน่าจะสามารถมีสิทธิ์เข้ามาเป็นรัฐสมาชิกอาเซียน ลำดับที่ 11 ได้มากที่สุดกว่าใคร

4.3 บังกลาเทศ

ลาวสนับสนุนให้บังกลาเทศเข้ามาเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ในอาเซียน²³ เข้าร่วมเป็นสมาชิกการประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก แต่ยังไม่มีการกล่าวถึงการพัฒนาไปสู่การสมัครเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกอาเซียน

4.4 ฟิจิ

อินโดนีเซียสนับสนุนให้ฟิจิเข้ามาเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ในอาเซียน²⁴

5. สรุป

การที่อาเซียนสามารถขยายตัวจากกลุ่มชาติสมาชิกเพียง 5 รัฐ มาเป็น 10 รัฐ ในช่วงระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา นั้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงความยั่งยืนและเข้มแข็งที่องค์กรระดับอนุภูมิภาคก่อนหน้านี้ที่เคยดำรงอยู่²⁵ ไม่สามารถกระทำให้สำเร็จได้ นั่น

²³ The New Nation (Dhaka, India), (2011) Lao to back Bangladesh for getting observer of ASEAN, HighBeam Research, [Online], Available: <http://www.highbeam.com/doc/1P3-2373902311.html> [14 Feb 2015].

²⁴ Nanise Loanakadavu, (2011) Indonesia backs Fiji's ASEAN bid, Fiji Sun, [Online], Available: <http://www.fijisun.com.fj/2011/04/07/indonesia-backs-fiji%E2%80%99s-asean-bid/> [14 Feb 2015].

²⁵ เช่น ในปี พ.ศ. 2504 ประเทศไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ได้ร่วมกันจัดตั้ง สมาคมอาสา (ASA, Association of South East Asia) ขึ้นเพื่อความร่วมมือกันทาง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ดำเนินการได้เพียง 2 ปี ก็ต้องหยุดชะงักลง เนื่องจากความผกผันทางการเมืองระหว่างอินโดนีเซียและมาเลเซีย หรือ องค์กรของสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (South – East Asia Collection Defence Treaty: SEATO) ที่ลงนามในเมื่อวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1954 แต่ผ่านไปได้เพียง 20 ปี รัฐบาลไทยและรัฐบาลฟิลิปปินส์ก็ได้ตกลงในปี ค.ศ. 2518 ให้ยกเลิกซีโต้ และการยกเลิกอย่างเป็นทางการมีขึ้นในวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2520 แต่ทว่าสนธิสัญญาที่ก่อตั้งซีโต้ไม่เคยถูกยกเลิกอย่างเป็นทางการ แต่ก็ไม่เคยถูกบีบบังคับใช้จริงอีกเลย.

คือ การที่ทำให้รัฐสมาชิกสามารถร่วมกันอยู่ได้โดยที่ไม่มีภาวะประกาศแยกตัวออกไป
มากไปกว่านั้น อาเซียนยังดึงดูดให้รัฐอื่นที่มีได้เป็นรัฐสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วม จนถึง
ขนาดให้รัฐที่ตั้งอยู่นอกเหนือไปจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สนใจและแจ้ง
ความจำนงเข้ามาเป็นรัฐสมาชิกของอาเซียนอีกด้วย โดยคาดว่าหลังจากที่อาเซียนได้
จัดการเรื่องการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเรียบร้อยแล้ว วาระเรื่องการเปิดรับรัฐสมาชิก
น้องใหม่อย่างติมอร์-เลสเต คงจะถูกหยิบยกเริ่มต้นมาพูดคุยกันในปีที่สุด

เอกสารอ้างอิง

สุริชัย หวันแก้ว และอุกฤษฏ์ ปัทมานันท์ (บก.). (2548) *อาเซียน: สิ่งท้าทายใหม่และ
การปรับตัว*, กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ASEAN Secretariat. (2014) *Vietnam in ASEAN: Toward cooperation for mutual
benefits*, ASEAN secretariat, [Online], Available:

[http://www.asean.org/communities/asean-economic-community/item/
vietnam-in-asean-toward-cooperation-for-mutual-benefits](http://www.asean.org/communities/asean-economic-community/item/vietnam-in-asean-toward-cooperation-for-mutual-benefits) [14 Feb
2015].

GMA News Online. *Papua New Guinea asks RP support for Asean
membership bid*, [Online], Available: [http://www.gmanetwork.com/
news/story/154860/news/nation/papua-new-guinea-asks-rp-support-
for-asean-membership-bid](http://www.gmanetwork.com/news/story/154860/news/nation/papua-new-guinea-asks-rp-support-for-asean-membership-bid) [14 Feb 2015].

Hoang, V. Q., Nhue, D. V., van Houtte, D., & Dung, T. T. (2011) 'The
entrepreneurial facets as precursor to Vietnam's economic renovation
in 1986'. *The IUP Journal of Entrepreneurship Development*, vol. 8,
no. 4, pp. 6–47.

- Loanakadavu, N. (2011) Indonesia backs Fiji's ASEAN bid. Fiji Sun, [Online], Available: <http://www.fijisun.com.fj/2011/04/07/indonesia-backs-fiji%E2%80%99s-asean-bid/> [14 Feb 2015].
- Nathan, S. R. (2011) *An unexpected journey: Path to the presidency*, Singapore: Didier Millet, Csi.
- Rüland, J. (2000) 'ASEAN and the Asian crisis: Theoretical implications and practical consequences for Southeast Asian regionalism', *The Pacific Review*, vol. 13, no. 3, pp. 421-451.
- Severino, C. R. (2006) *Southeast Asia in Search of an ASEAN Community*, Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Sidhu, J. S. (2009) *Historical dictionary of Brunei Darussalam*, 2nd edition, Maryland: Scarecrow Press.
- The New Nation (Dhaka, India). (2011) Lao to back Bangladesh for getting observer of ASEAN, HighBeam Research, [Online], Available: <http://www.highbeam.com/doc/1P3-2373902311.html> [14 Feb 2015].
- Tuan, H. A. (1994) 'Vietnam's membership in ASEAN: Economic, political and security implications', *Contemporary Southeast Asia*, vol. 16, no. 3, December, pp. 259-273.
- Tuan, H. A. (1993) 'Why hasn't Vietnam gained ASEAN membership?'. *Contemporary Southeast Asia*, vol. 15, no. 3, , pp. 280-291.
- Vietnam Communist Party (VCP). (1987) *The 6th national congress documents*, Hanoi: Truth Publishing House.
- Waha, C. K. (1997) 'ASEAN: The long road to "One Southeast Asia"', *Asian Journal of Political Science*, vol. 5, no. 1, pp. 1-19.

Weatherbee, D. E. (1983) 'Brunei: The ASEAN connection', *Asian Survey*, vol. 23, no. 6, pp. 723-735 at 723.